

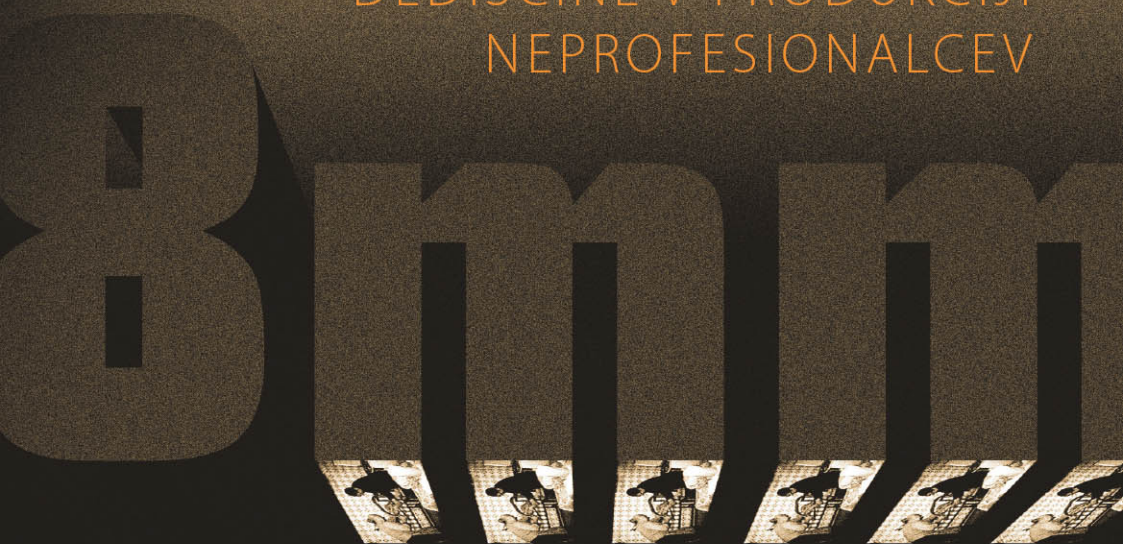
DNEVI ETNOGRAFSKEGA FILMA

DEF

def.si

8. – 9. marec 2016

VIDEODOKUMENTACIJA KULTURNE
DEDIŠČINE V PRODUKCIJI
NEPROFESIONALCEV

Dnevi etnografskega filma so član Evropske koordinacije festivalov antropološkega filma (CAFFE).

Organizator: Slovensko etnološko društvo
Metelkova 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
Telefon: +386 1 3008738
Faks: +386 1 3008736, 3008735
Spletna stran: <http://www.sed-drustvo.si>
E-pošta: info@sed-drustvo.si

Partner: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje

Podpora: Ministrstvo za kulturo RS

Izbor programa: Naško Križnar in Miha Peče

Pisarna: Miha Peče in Sašo Kuharič

Tehnična pomoč: Sašo Kuharič

Urednik / Editor: Miha Peče

Prevodi v slovenščino: Miha Peče

Jezikovni pregled: Ingrid Slavec Gradišnik

Naslovnica: fotogram iz filma *Fulje tete Angele*

Oblikovanje: Jernej Kropej

Založilo: Slovensko etnološko društvo, zanj Anja Serec Hodžar

Tisk: Marko Ravnik

Naklada: 60

SPORED

Prizorišče

Dvorana Zemljepisnega muzeja, GIAM ZRC SAZU
Gosposka ulica 16, Ljubljana

TOREK, 8. marec 2016

9.30

Odprtje retrospektive in posveta

Videodokumentacija kulturne dediščine v produkciji neprofesionalcev

Naško Križnar, uvodne misli

10.15

Pomen in vloga videodokumentacije pri pripravi prijave za uvrstitev na nacionalni in Unescov seznam nesnovne dediščine

Saša Srečkovič, predavanje

11.15

Kratka zgodovina filmske dejavnosti predvojnega obdobja in pomembnejši filmski ustvarjalci na Slovenskem

Tatjana Rezec Stibilj, predavanje

14.00

Prelo u selu Selanac / Preja v vasi Selanac

Dobrivoj in Dobrila Pantelič, 6 min.

Spasovdan / Praznik Gospodovega vnebohoda

Dobrivoj in Dobrila Pantelič, 11 min.

Tripud daj, pas udaj / Trikrat daj in se poroči

Dobrivoj in Dobrila Pantelič, 15 min.

15.00

Spomini in pričevanja Mečana/Mezzana 1945

Giacinto Jussa, 16 min.

15.30

De be bla ripa bel debijela ...

Božan Verbič, 27 min.

SREDA, 9. marec 2016

9.30

Zasebni prostori. Mladinska filmska dokumentarna ustvarjalnost

Miha Peče, predavanje

10.30

Dokumentacija dediščine iz druge perspektive. Staroselski mediji

Sarah Lunaček, predavanje

11.15

Ko se čustva prebudijo

Franc Kopic, 9 min.

Maribor in njegova najstarejša trta na svetu

Franc Kopic in Smiljan Pušenjak, 9 min.

Bičevnik

Franc Kopic, 10 min.

14.00

Štehvanje in rej pod lipo v Zahomcu (Žegen v Gorjah)

Zdenko Vogrič, 14 min.

Lov na brinovke z laštro

Zdenko Vogrič, 11 min.

Fulje tete Angele

Zdenko Vogrič, 20 min.

15.45

Od pera do vajkoža

Jožica Penič in Davor Lipej, 30 min.

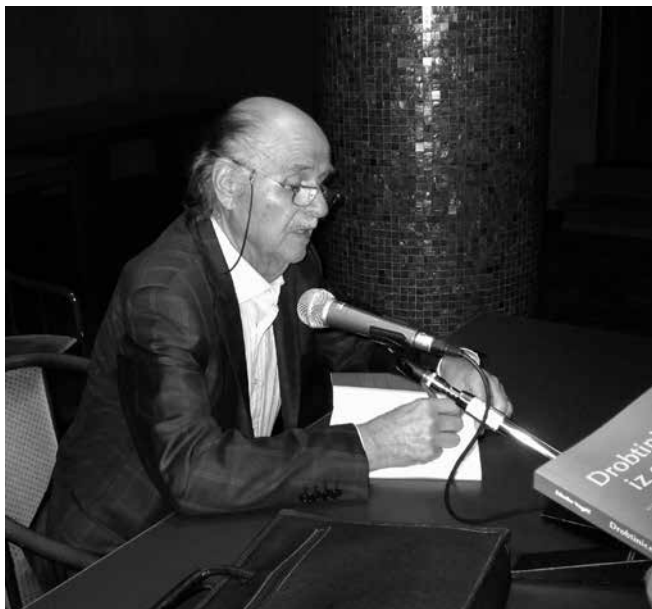
PREDGOVOR

Amaterji, neprofesionalci so bili v prazgodovini filma prvi ustvarjalci dokumentarnih filmov s tematiko vsakdanjega življenja. V tem sta si podobna Robert Flaherty in Metod Badjura. Pozneje so se jima pridružili številni družinski snemalci z 8- in 16-mm filmsko kamero. Nastajati je začela vzporedna filmska produkcija, ki se je v 50. in 60. letih 20. stoletja že ustvarjalno prepletala s poklicno filmsko produkcijo.

Od pojavitve in razvoja elektronske vizualne tehnologije v 80. letih prejšnjega stoletja smo priče pravemu izbruhu vizualne produkcije amaterjev, tako s tematiko vsakdanjega življenja kot tudi ožjimi področji kulturne dediščine. Njihove izdelke smo odkrivali tako v mestih kakor tudi v odročnih gorskih vaseh. Njihova večina je bila v Sloveniji osnova za lokalne televizijske programe. Nekateri filmski klubi so se specializirali na produkcijo amaterskih filmov o kulturni dediščini (npr. filmski klub Radomlje), prav tako nekateri avtorji (npr. Franc Kopic). Pred desetletji so imeli v Prevaljah celo festival amaterskega etnološkega filma. Posebno vlogo so odigrali amaterji snemalci v zamejstvu. Dolgo časa so bili edini, ki so ustvarjali zbirko vizualnih dokumentov kulturne dediščine manjšinske kulture.

Zato je razumljivo, da etnologi in antropologi že dlje časa odkrivamo, vrednotimo in sistematiziramo posnetke filmskih in videoamaterjev. Njihova dejavnost je v naših očeh sčasoma tudi sama postala kulturna dediščina. V vsakem primeru pa posnetki filmskih in videoamaterjev pričujejo o številnih sestavinah kulturne dediščine, ki velikokrat ostajajo edini vizualni dokumenti preteklega časa.

Naško Križnar

Zdenko Vogrič

Rodil se je leta 1928 v Gorici, kjer se je šolal na učiteljskiču. Med vojno je bil deportiran v Avstrijo, od leta 1946 pa do upokojitve leta 1979 je poučeval v slovenskih in italijanskih osnovnih šolah na Goriškem. Od povojnih let dalje je bil med vodilnimi člani v slovenskih organizacijah: SPD Gorica, SKGZ, ZSKD, Knjižnica D. Feigel, kjer je vodil Odsek za zgodovino in etnografijo, ter pri Društvu slovenskih upokojencev. Kot fotograf je bil med ustanovitelji Fotokluba Skupina 75 in mu je predsedoval v letih 1977–1980. Uspešno je sodeloval na številnih klubskih razstavah in natečajih, na katerih je prejel nagrade in priznanja. V goriških prosvetnih društvih je prirejal predavanja in diaprojeksije s planinsko, popotniško in etnografsko tematiko.

Kot zbiratelj narodnega blaga in fotograf je bil avtor številnih dokumentarnih in etnografskih razstav in publikacij. Je tudi eden izmed pobudnikov in ustanoviteljev etnografske zbirke o vinogradništvu in briški kulturi, ki je danes urejena v muzeju Brincelj na Bukovju v Števerjanu. Na film (S8) je posnel več

dokumentarcev, na primer *Lov na brinovke* z laštrom in *Travnik v Gorici* 20. maja 1984. Dokončal je 15 filmov z etnološko tematiko (približno 250 min.), 18 potniških filmov (450 min.) in 30 dokumentarnih filmov z različnih proslav in manifestacij (več kot 450 min.).

Pisal je tudi za časopise in slovenski deželni sedež RAI v Trstu. Zanimala ga je slovenska kulturna dediščina domačih krajev (Primorska, Goriška, Benečija, slovenska Koroška v Avstriji), zbiral je predmete in publikacije, dokumentiral tradicionalne navade in šege, a tudi sodobne manifestacije in proslave kulturnih in drugih društev, da bi jih ohranil pred pozabo. S fotografiranjem in potovanji je začel takoj po vojni, ko se je vrnil z deportacije in preden je začel poučevati v slovenskih vaseh, odnehal pa ni do zadnjih let.

Za življenjsko delo na omenjenih področjih je prejel številna odlikovanja v Sloveniji in zamejstvu, med njimi: priznanje SKGZ (1984), Zlata plaketa Janeza Puharja, ki mu jo je podelila Fotografska Zveza Slovenije (1987), Plaketa OF Nova Gorica (1989), Odličje svobode (1991), Priznanje ZSKD za življenjsko delo (2008).

S fotografijami je opremil številne publikacije, je avtor ali soavtor knjig, med njimi: *Gorica. Po sledovih naše prisotnosti* (2002), *Od Timave do Idrije. Slovenski sledovi po Goriški pokrajini* (2005), *Drobtinice iz goriških šeg in navad* (2007), *Brin-celj, sprehod po kulturni, zgodovinski in etnografski dediščini Goriških Brd* (2007), *Gorica – vodnik po mestu in po sledovih slovenske prisotnosti* (2008).

Premilil je 4. februarja 2015 v Gorici.

Prikazani filmi

Štehanje in rej pod lipo v Zahomcu (Žegen v Gorjah)

Zdenko Vogrič, 1982, 14 min.

Avstrija, Zahomc, Gorje

Posnet družinski izlet v Ziljsko dolino na Koroškem (Gorje in Zahomec) na ogled tradicionalnega žegna, štehanja in rajanja pod lipo.

Lov na brinovke z laštrom

Zdenko Vogrič, 1984, 11 min.

Slovenija, Kras

Rekonstrukcija lova na brinovke na Krasu. Pasti so pripravljene na samem kraju in narejene iz naravnih materialov (kamnite plošče in vejice).

Fulje tete Angele

Zdenko Vogrič, 1976, 20 min.

Slovenija, Kras

V filmu ima glavno vlogo teta Angela, ki s sestro vodi gostilno Pavlin. *Fulje tete Angele* so bile nekaj posebnega, drugačne kakršne so poznali v Gorici. Narejene so bile bolj na briški način in so veljale za njeno kulinarčno posebnost. Da recept in postopek ne bi šel v pozabo, se je Zdenko odločil, da posname film. Fulje so ponavadi pripravljali s kuhanim pršutom/plečem za Veliko noč.

Kratka izbrana filmografija

Kruh. 1971, 3 min.

Pust 1972. 1972, 21 min.

Štehvanje Ljubljana. 1972, 16 min.

Pustovanje Doberdob. 1975, 20 min.

Folklorna skupina Travnik – Železna Kapla. 1979, 10 min.

Martinovo / žegen. 1981, 7 min.

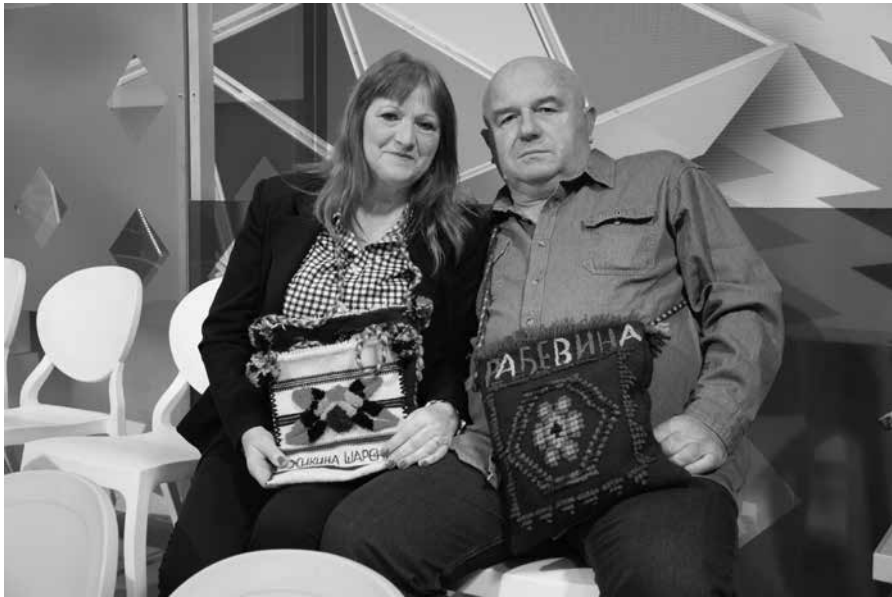
Štruklji – praznik Sv. Valentina. 1982–1985, 21 min.

Pust Vrh. 1984, 15 min.

Trikraljevska kolednica. 1985, 6 min.

Vrh včeraj in danes, I. in II. 1988, 20 + 24 min.

Trgatev Števerjan, 30 min.

Dobrivoj in Dobrila Pantelić

Zakonca Dobrivoj in Dobrila Pantelić že 40 let z videokamero zapisujeta življenje in navade v zahodnem delu Srbije. Dobrila je rojena leta 1956 v vasi Kržava, občina Krupanj, Dobrivoj pa leta 1955 v vasi Donje Brezovice, občina Krupanj, Radjevina, kjer živita še danes. Izvirata iz siromašnih kmečkih družin, naredila sta osnovno šolo, potem pa sta na željo staršev ostala vsak na svoji kmetiji in nadaljevala s vsakdanjim obdelovanjem zemlje, predenjem volne, tkanjem preprog in vsega drugega, kar počnejo srbski kmetje in kmetice.

Pri obeh je že od otroštva tlela želja, da bi življenje in lepoto svojega rojstnega kraja prenesla na filmsko platno, ga s tem predstavila tudi drugim in hkrati ohranila pred pozabo. Sprva sta pisala o krajevnih navadah in lepotah za lokalno radijsko postajo Radio Podrinje v Loznici in za lokalni tednik *Glas Podrinja* v Šabcu, čeprav nista vedela drug za drugega. Takrat je bilo nekaj sovaščanov tudi zdomcev, ki so iz tujine domov občasno prinašali različno tehnično opremo, med njimi tudi videorekorderje in kamkorderje. Ker so vedeli, da Dobrivoj rad

snema, so mu podarili videorekorder s pričakovanjem, da bo posnel nekaj navad in šeg, ki jih bodo potem lahko gledali v tujini. Dobrivoj je izkoristil priložnost in takoj začel snemati zanje in zase. Prvi posnetki so bili slabi, čeprav je Dobrivoj zase mislil, da je najboljši snemalec na svetu. Ko je tako s kamero taval po vaseh Radjevine, je spoznal bodočo soprogo Dobrilo, ki je na neki jasi pasla ovce.

Posnetki so se počasi kopičili v arhivu, na da bi jih kako posebej uporabil. Nekega jutra v marcu leta 1983 pa je Žika Nikolić, mlad voditelj s srbske televizije povabil vse gledalce, ki se ukvarjajo z amaterskim snemanjem in imajo zanimive zgodbe, da svoje izdelke pošljejo na televizijo in postanejo njeni sodelavci. Dobrila in Dobrivoj sta takrat poslala prvo zgodbo, ki jo je televizija tudi objavila in ju takoj povabila v Takovsko na pogovor, kjer so jima pojasnili, da večina njihovih filmov ni dobro narejena in da bo to treba spremeniti. Sprejela sta nasvete in začela snemati prispevke za oddajo *Etnološka kazivanja* na televiziji Novi Sad, ki sta jo vodila Svetlana Paroški in Tanja Babović. Pojasnili so jima, da je to, kar delata, etnologija, režiser Vladimir Perović pa jima je pomagal pri filmskih izraznih sredstvih. Hitro sta se učila in napredovala, danes imata posnetega okoli 12.000 ur gradiva, 149 igranih dokumentarcev in etnoloških filmov. Prejela sta več nagrad, tudi mednarodnih.

Dobrivoj in Dobrila živita na podeželju, obdelujeta zemljo, imata sina Milana in hčer Mileno ter vnuke Djano, Tanjo, Luka in Bogdana. Zase pogosto v šali rečeta, da sta diplomirala na katedri za kramp, plug in motiko. Drugače pa jima med vsemi nagradami največ pomeni Plaketa Jugoslovanske kinoteke, ki verjetno ni bila podeljena nobenemu drugemu filmskemu amaterju v bivši Jugoslavije.

Prikazani filmi

Prelo u selu Selanac / Preja v vasi Selanac

Dobrivoj in Dobrila Pantelić, 2013, 6 min.

Zahodna Srbija, Ljubovija, Selanac

Ko sneg zamete poti v vasi Selanac, vaščani zvečer predejo prejo in si ob kuhanju žganja pripovedujejo zgodbe o vilah in škrtatih. Ženske predejo ovčjo volno že od sv. Jurija, da lahko v dolgih zimskih nočeh pletejo volnene nogavice in puloverje. Film oz. prispevek je bil predvajan na RTS v oddaji *Žikina šarenica*.

Spasovdan / Praznik Gospodovega vnebohoda*Dobrivoj in Dobrila Pantelić, 2008, 11 min.**Zahodna Srbija, Kržava, Krupanj*

Še ena žalostna zgodba o propadanju srbskih vasi, posneta v vasi Kržava pri naselju Krupanj. V vaseh zahodne Srbije je šega, da ima vsak posameznik *slavo* (praznovanje godovnega svetnika) in družinsko *preslavo*, tj. letna slava ali parastos posamičnega svetnika. V filmu *preslavo* pripravlja ga. Vida Micić, tokrat prvič sama, ker so vsi njeni otroci raztepeni po vsem svetu. Čaka goste, a teh ni. Film je bil nagrajen na festivalih v Omoljici in Kučevu.

Tripud daj, pas udaj / Trikrat daj in se poroči*Dobrivoj in Dobrila Pantelić, 2007, 15 min.**Zahodna Srbija, Bratačić*

Mičo Antonić je bil vse svoje aktivno obdobje vaški glasbenik, zabavljivec, igral je na vaških veselicah in ob praznovanjih. Ostal je sam pri hiši, žena je umrla, otroci so šli drugam, po svojih poteh. Ob prazničnih rdečih številkah na koledarju še vedno obleče *šajkano* obleko, zaigra in zapleše skoz vas kakor nekdaj, le da zdaj ni nikogar, ki bi ga slišal.

Kratka izbrana filmografija*Karađorđe jedanaesto dete. 2006, 27 min.**U zahvalnost kozama. 2009, 7 min.**Pominjem tebe na ovaj dan, 6 min.**Vaskrsnja jaja, 7 min.**Kletva. 2014, 75 min.**Razgovori pokraj puta. Ivanka I Miroslav. 2014, 5 min.**Razgovori pokraj puta. Vojin Djurić Norvežanin. 2014, 8 min.*

Božan Verbič

Doma je v slikovitem severnoprimorskem Cerknem, kjer se je rodil v obsednem letu Stalinove resolucije informbiroja. Kraj ni ne vas, ne mesto. Poznan je po partizanstvu, bolnišnici Franji, sodobnem smučarskem središču, po pustnih lav-farjih, Divjih babah, kjer so izbrskali najstarejše svetovno glasbilo, smukavcu in ocvirkovci idr. Tam govorijo posebno rovtarsko narečje, ki mu zunanji obiskovalci le stežka sledijo. Po okoliških vaseh znajo pripraviti slasten želodec, narediti posebne *lok smučke*, slamnate strehe, kozolce, *oprtaunke* in še kaj.

Izučil se je za strojnega tehnika, čeprav bi raje postal kaj bolj novinarju podobnega. Zato se je ljubiteljsko precej ukvarjal z dejavnostmi, ki s poklicem nimajo nikakršne povezave. Bil je aktiven član amaterskega gledališča; sprva kot igralec, potem pa tudi kot mentor in režiser. Dve desetletji je delal tudi kot poročevalec in napovedovalec na lokalnem radiu.

Za devetnajsti rojstni dan mu je prijateljica poklonila preprosto Super 8 filmsko kamero. Darilo ga je silno presenetilo, kmalu pa je to napravo vzljubil bolj kakor tisto dekle.

Nakupil in posnel je skoraj ducat precej dragih, triminutnih filmskih kaset, jih pošiljal razvijati v Avstrijo, kupil projektor, potem pa precej samokritično ugotavljal, da ta dejavnost terja veliko več dodatnega znanja, kakor si je predstavljal. Zato je prebiral razne priročnike za fotografijo in film, iz Trsta in avstrijskih Borovlj pa je tihotapil nujno montažno opremo: pregledovalnik, lepilnice, stroj ta nanašanje milimetrskе tonske steze, drago tonsko kamero. Kupil bi še več, če bi plača dopuščala...

Prijavil se je tudi na FILM/VIDEO seminar, ki ga je maja 1991 v ljubljanskem ŠKUC-u organizirala takratna ZKOS. Režiser Jovan Jovanović mu je s praktičnimi in teoretičnimi urami takrat zelo razširil znanje o zlatem rezu, rakurzu, planu, minutaži, filmskih kodah, gibanju, švenku in še čem.

Na kamero se je potem kar emocionalno navezal. Spremljala ga je povsod, kjer se je kaj dogajalo, kar po njegovem ne bi smelo v pozabo. Z objektivom je iskal in se dolgo zadrževal na starikavih, razbrzdanih obrazih, na nemirnih gibih rok, begavih očeh, razpadajočih slemenih, otroških obrazih, majavih kozolcih ter na stoterih drobnih, rutinskih kmečkih opravilih, ki polagoma tonejo v pozabo.

Prikazani film

De be bla ripa bel debijela ...

Božan Verbič, 1979, 27 min.

Cerkno

Film je nastajal v pustnem času med letoma 1978 in 1979. Lavfarija, kot posebnost Cerknega, se je avtorju zdela dovolj velika dragocenost, da jo velja shraniti na filmski trak. V šegi ga je močno pritegnila zgodba. Celoten film je naredil sam: sestavil scenarij, se dogovarjal z akterji, snemal, montiral, nalepil tonsko stezo ter spisal in posnel besedilo. Film ni bil narejen za širše občinstvo, je bil pa leto po nastanku poslan na Republiški festival amaterskega filma v Prevalje, kjer je prejel Plaketo Zveze kulturnih organizacij Ravne na Koroškem.

Kratka izbrana filmografija

Labnci. 1981, 31 min.

Idrijska čipka. Studio Koder. 1993, 16 min.

Pust. Laufarija 1993. 1993, 22 min.

Poletje pod Kojco 1994. 1994, 10 min.

Poletje pod Kojco 1995. 1995, 11 min.

Odprtje 17. čipkarskega festivala Idrija. 1998, 21 min.

Oslovske dirke v Zakrižu. 2004, 18 min.

Pust. Laufarija 2005. 2005, 16 min.

Pust. Blumarji in folklor. 2005, 24 min.

Poletje pod Kojco 2008. 2008, 24 min.

Pust. Laufarija 2008. 2008, 60 min.

Pust. Tito v Baški grapi. 2012, 82 min.

Giacinto Iussa

Rojen je bil v Čedadu, živi v Števerjanu. Diplomiral je na Državnem zavodu za likovno umetnost v Gorici. Poučeval je likovno vzgojo in risanje na srednji šoli. Film ga je od nekdaj zanimal. Kot otrok je pobiral koščke filma, ki so jih ob lepljenju filma odmetavali kinooperaterji, jih sestavljal v zgodbice in jih projiciral z lesenim projektorjem, ki ga je sam sestavil. Za objektiv je vzel navadno zbiralno lečo žepne svetilke. Ko je imel 14 let, si je kupil prvo 8-mm kamero in z njo je snemal razne vsakdanje prizore. Pozneje je dobil boljšo 8-mm kino kamero, Quarz 5, in z njo v 70. letih prejšnjega stoletja že resneje snemal dogodke z etnografskimi vsebinami. To delo je nadaljeval s sodobnejšo snemalno tehnologijo. Poznan je kot snemalec *Pisem iz Benečije*, ki obravnavajo ljudi in kulturo Beneške Slovenije in ki jih Inštitut za slovensko kulturo v Čedadu redno objavlja na spletnem portalu YouTube.

Filmu se je pridružil kot samouk. Zelo ga zanimajo vprašanja fotografije in kompozicije.

Njegova glavna motivacija za snemanje je ljubezen do filma kot izraznega sredstva, ki po njegovem mnenju življenje prikaže najbližje realnosti. V središču njegovega zanimanja je rodna Benečija.

Meni, da je snemanje videodokumentacije edini način, da potomcem posredujemo resnično podobo domačega prostora, njegov razvoj in spreminjanje. Filmsko in video gradivo postaneta pričevalca preteklosti, na primer v obliki osebnih pričevanj, govornenega jezika, posnetih šeg in navad, skratka sledi preteklosti, ki nam z zaslona govorijo tako, kakor da so danes pred nami. Zato je ta prepričljivejša.

Za svoje filme je prejel več nagrad, npr.: 4. nagrado na natečaju Sorella Acqua, Castiglione del Lago Perugia, za film *Uodanoji*, in 1. nagrado na mladinskem natečaju Città di Castello Perugia za kratki film *Tarča – Il bersaglio*, ki je bil nagrajen še v Trstu in Vidmu. Na natečaju Ota Hrovatin 2000 pa je film *Uodanoji* prejel 2. nagrado.

Prikazani film

Spomini in pričevanja Mečana/Mezzana 1945

Giacinto Iussa, 2005, 16 min.

Italija, Mečana/Mezzana

Leta 1945 so Kozaki, ki so se takrat bojevali na nemški strani, zasedli Furlanijo. Prišli so tudi v vasico Mečana, kjer so hoteli posiliti dekle, ki je klicala vaščane na pomoč. Slišali so jo partizani, ki so bili v bližini, in ji priskočili na pomoč. Začeli so streljati v prazno, da bi spravili Kozake v beg in bi se lahko z njimi spopadli izven vasi, da ne bi po nesreči škodili vaščanom. Pa ni šlo vse tako, kor so si zamislili. Ostalo pove film.

Kratka izbrana filmografija

Velika noč v Nadiški dolini. 1972, 35 min.

Vahti. 1972, 5 min.

Kresovi. 1972, 3 min.

Uodanoji – Vodni škratje. 2001, 25 min.

I tesori della Benečija. 2009. Lungo lo Judrio, Chiesette votive F.V.G., Giacinto Iussa, 24 min.

Dreška devetica. 2011. Kobilja glava, zadruga MOST. Fabio Bonini, Giacinto Iussa, 94 min.

Franc Kopic

Po šolanju sem je zaposlil kot tekstilni inženir v družinski vezilski delavnici. Že kot otroka ga je zanimala tehnika, tako da se je zgodaj srečal s filmom. Ker so doma imeli kamero, je sčasoma odkril možnost snemanja preprostih animacij (piksilacija), ko je premikal in slikal predmete na mizi. To so bili začetki. Zdaj že več kot 44 let ustvarja filme različnih žanrov: od risanih, animiranih, igranih do dokumentarnih filmov in danes tudi 3D računalniških animacij.

Je član društva Film in video klub Maribor od leta 1977 in od leta 1985 tudi evropske filmske zveze Eurofilmer.

S svojimi filmi od leta 1978 sodeluje in tekmuje na filmskih in video festivalih nekomercialnega filma doma in v tujini. Njegova prva filma sta bili risani animaciji s podloženima popularnima popevkama: *Bolfenk* (Alfi Nipič, 1972) in *To še spijemo pa gremo* (Berti Rodošek in New Swing kvartet, 1975). Njegov prvi odmevnejši film je risani film *TV²*, narejen leta 1979, zanj je porabil več kot 2000 ur dela. Z njim je v 28 državah prejel 54 nagrad. Posnel je tudi veliko

dokumentarnih filmov, v katerih je prikazal različne obrti, ki so začele izumirati. Posebno mesto v njegovem opusu ima film *Pogovarjajmo se* (1982, 24 min.), ki prikazuje razvoj in izobraževanje slušno in govorno motenih otrok. V njem so prikazane vse faze usposabljanja otrok za aktivno življenje v svetu, od trenutka, ko starši ugotovijo, da njihov dojenček ne sliši, nato skoz celotno obdobje osnovnega in poklicnega izobraževanja do zaposlitve. Film je leta 1983 na festivalu v Nemčiji dobil posebno nagrado takratnega zunanjega ministra Hansa Dietricha Genscherja za film, ki najprepričljiveje prikaže družbeni problem. Do 27. 1. 2016 je prejel 632 domačih in mednarodnih nagrad ter priznanj.

Prikazani filmi

Ko se čustva prebudijo

Franc Kopič, 2007, 9 min.

Maribor

Film prikazuje obnovo znamenja križevega pota na Pekrski gorci pri Mariboru, ki ga izvajata slikar Ervin Kralj in kipar Franc Pliberšek. Glasbo za film je komponiral Renato Ribič.

Maribor in njegova najstarejša trta na svetu

Franc Kopič, Smiljan Pušenjak, 2010, 9 min.

Maribor

To je skupno delo Smiljana Pušenjaka (scenarij, komentar, organizacija) in Franca Kopiča (kamera, ton, montaža, režija). Za glasbo je bil odgovoren Renato Ribič, besedilo je bral Zvone Lebar. Film prikazuje več kot 400 let staro trto in dogajanje okoli nje v vseh letnih časih. Predstavljena je tudi zgodovina mestnega predela Lent, kjer raste ta trta. Film je bil nagrajen na 7. Baghdad International Film Festival.

Bičevnik

Franc Kopič, 1988, 10 min.

Maribor

Film prikazuje izdelavo biča, enega zadnjih v Sloveniji, saj sta izdelovalca nato prenehala z obrtjo. Stroje sta podarila Tehniškemu muzeju Slovenije.

Kratka izbrana filmografija

Gerbanje. 1985, 7 min.

Podkev. 1988, 6 min.

Niti. 1983, 3 min.

Od bale do prta. 1978, 10 min.

Ne morem verjeti. 1980, 4 min.

To je sranje. 1981, 3 min.

Popularni. 1982, 3 min.

Aha. 1982, 3 min.

Satelit ali cvetje. 1997, 8 min.

No signal. 2003, 4 min.

Življenje in delo Ervina Kralja. 2014, 101 min.

Mozaik. 2015, 4 min.

Jožica Penič in Davor Lipej

Jožica Penič

Po poklicu je pravnica, do upokojitve leta 2004 je bila zaposlena v gospodarstvu. Po vrnitvi iz Ljubljane v domači kraj leta 1980 je ugotovila, da je v Kapelah posledica ekonomskega napredka postopno pozabljanje preteklosti. Le tu in tam so še stale *cimprane* hiše in gospodarska poslopja, v katerih so bila zavržena kmečka orodja. Ročna kmečka opravila in delovno živino so zamenjali stroji, večina krajanov ni več poznala starih šeg in navad. Ni bilo več slišati ljudskega petja, le redki so se še pogovarjali v narečju. Vse pogosteje so se ji vračali spomini na dneve otroštva in rosne mladosti, na čase vsakdanjega druženja sosedov in krajanov. Vedela je, da teh časov ne bo več. Pa vendar, kako ohraniti spomin na to, ne tako oddaljeno preteklost. Pogovarjala se je s krajanji, si zapisovala, zbirala fotografije, organizirala prireditve, a vse to ni bilo dovolj. Zavedala se je, da je samoukinja, brez strokovnega znanja, vendar ni bilo ne časa in ne sredstev za strokovni pristop k načinu ohranjanja dediščine. Pred dvajsetimi leti se je povezala z enako mislečimi ljudmi in društvu v kraju, napisala besedilo in scenarij, se povezala s snemalcem Davorjem Lipejem in leta 1993 poskrbela, da je bil posnet film *Kapele v času trgatve*. Po enakem postopku so sledili še drugi filmi. Vsi so rekonstrukcija življenja in dela v Kapelah po letu 1950. Bili so predvajani na lokalnih TV postajah, shranjeni so na videokasetah in DVD-jih. V letu 2015 je bil posnet film *Od pera do*

vajkoža o čehanju perja in je prvi v predvidenem nizu filmov o kmečkih opravilih. Letos se pripravlja tudi na snemanje novega dokumentarnega filma *Od koruznega zrnja do koruznega kruha*.

Davor Lipej

Že kot osnovnošolec je pred približno 40. leti spoznaval lepote fotografije, pozneje pa so ga vse bolj privlačile gibljive slike. Prvo VHS kamero je kupil leta 1989 in od takrat je video v različnih žanrih njegov stalni spremljevalec. Njegova profesionalna pot s filmom se je začela v vlogi snemalca in dopisnika regijske TV postaje. Opravil je nekajmesečno izobraževanje pod okriljem JSKD, udeležil se je več seminarjev in predavanj, predvsem o dokumentarnem in izobraževalnem filmu. Na TV postaji je opravljal dopisniško delo in reportažno snemanje, hkrati pa je tudi ustvarjal TV oddaje z etnološkimi in turističnimi vsebinami. V zadnjih letih je težišče dela prenesel na spletni medij. Je tudi redni udeleženec različnih fotografskih razstav.

Njegovo filmsko delo v Kapelah traja približno 20 let, v tem času je s krajani ustvarili niz krajših in daljših, predvsem dokumentarno-igranih filmov. Za vse izdelke so enakovredno zaslužni tudi prebivalci Kapel, ki sicer niso imeli posebnih igralskih ali filmskih izkušenj, a so se kljub vsemu kot naturščiki dobro izkazali pri vžvljanju v svojo preteklost. Pomagalo je, ker so dobro poznali stara orodja, njihovo uporabo, lokalni govor, petje in igranje ter stare navade. Kot skupina so bili samozavestni, požrtvovalni, z veliko dobre volje, iznajdljivosti in prilagodljivosti pred, med in po končanih snemanjih.

Prikazani film

Od pera do vajkoža

Jožica Penič, Davor Lipej, 2016, 30 min.

Slovenija, Kapele

Film je rekonstrukcija zimskega kmečkega opravila – čehanja kokošnjega in gosjega perja, ki so ga gospodinje shranjevale skozi vse leto in sčehanega uporabile za vzglavnike ali *vaujkože* in blazine ali *tuhne*.

Kratka izbrana filmografija

Lüpatva. 2000. Videokom. Jožica Penič, Davor Lipej, 40 min.

Predbožični dan v Kapelah. 2001. Videokom. Jožica Penič, Davor Lipej, 50 min.

Moj kraj Kapele. 2003. Videokom. Jožica Penič, Davor Lipej, 40 min.

Antonov sejem v Kapelah. 2010. KD Kapele in Videokom. Jožica Penič, Davor Lipej, 20 min.

Tak ti je tu blu. 2013. KD Kapele in Videokom. Jožica Penič, Davor Lipej, 92 min.

PREDAVANJA

Videodokumentacija kulturne dediščine v produkciji neprofesionalcev

Naško Križnar

V vizualni antropologiji in etnografskem filmu velikokrat trčimo na polemično vprašanje, ali je »znanstveni« film sploh upravičen izraz. In, ko govorimo o vizualni dokumentaciji, ali sploh obstaja nekaj, kaj kar bi lahko imenovali »znanstvena« dokumentacija? Ali v resnici ni tako, da je znanstvena vsaka dokumentacija, ki jo znanstvenik uporabi v svojem diskurzu? Skladno s tem je tudi amaterski film lahko »znanstvena« dokumentacija, če mu tak status podelimo v raziskovalnem postopku. Zato raziskovalci kulture ne smemo zavračati amaterskih filmskih in videoposnetkov, če so ti edini vizualni dokumenti neke kulturne prvine ali procesa in če pomagajo pojasniti kako vprašanje o kulturi. Vse to bi morali imeti v mislih, ko obravnavamo izdelke amaterjev. Kar nam po-kaže slika, presega abstraktnost govora in pisanja. Sega tudi prek preproste kavzalnosti in je na razpolago vsakemu analitskemu sistemu. To tezo demantira šele avtorski film, v katerem se avtor povzpne po stopnicah dokumentarnosti na čelo svoje avtorske (beri: ideološke) zamisli.

Pomen in vloga videodokumentacije pri pripravi prijave za uvrstitev na nacionalni in Unescov seznam nesnovne dediščine

Saša Srečković

Kljub temu da videodokumentacija nima odločilnega pomena pri vrednotenju prijave za Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine, je pomembna pri splošnem vtisu kakovosti prijave. Ne smemo pa spregledati, da pomen upoštevanja oz. vrednotenja video prilog še vedno narašča, da torej njihova vloga še ni dokončna. Zadnje smernice prijav živih spomenikov na seznam nesnovne dediščine nakazujejo, da se zmanjšuje število turističnih ali političnih promocijskih izdelkov. V tem kontekstu postajata dokumentarni ali etnografski filmi vse pomembnejša. V prispevku bo predavatelj predstavil posamična opažanja v zvezi z nekaterimi filmi, predstavljenimi ob nedavnem letnem pregledu dela evalvacijskega telesa Unesca za področje nesnovne dediščine v Parizu.

Kratka zgodovina filmske dejavnosti predvojnega obdobja in pomembnejši filmski ustvarjalci na Slovenskem

Tatjana Rezec Stibilj

Filmski poskusi domačih ljubiteljev filma na Slovenskem so se od začetnih giblih slik Karla Grossmanna leta 1905 in 1906 začeli redneje pojavljati po letu 1920. Snemalci so bili večinoma iz kroga fotografskih navdušencev. Najbolj poznani avtorji so Veličan Bešter, Janko Ravnik, Josip Pogačnik, Božidar Jakac, Metod Badjura, Ivan Noč.

Zasebni prostori. Mladinska filmska dokumentarna ustvarjalnost

Miha Peče

Ko danes v antropoloških filmih opazujemo nelagodje med nastopajočimi in snemalcem, ni naključje, da se to pogostokrat nanaša na filme odraslih antropologov, protagonisti filma pa so mladi, na primer otroci ali pa nepolnoletni najstniki. Če so prehajanja antropologov med različnimi kulturami težavna, polna identitetnih izzivov, pa za medgeneracijska filmska srečanja lahko rečemo, da so skoraj nemogoča. Za učinkovito preseganje neskladij in nasprotij med generacijami je v vizualni antropologiji bolj ali manj poznana le ena metoda, in sicer, da se mlade nagovori in spodbudi k izdelavi lastnega filma.

Pri nas mladina film povezuje z zgodbami, fantazijami in imaginacijo. Dokumentarnost je nekaj, kar jih spominja na izobraževanje ali objektivno dokumentiranje, zato jim je žanr dokumentarca neprivačen oz. dolgočasen. Kdor koli želi mlade zapeljati na področje dokumentarnega ali pa celo kulturne dediščine na filmu, mora zato uporabiti posebne prijeme, s katerimi mlade navduši, da vzamejo dokumentarni žanr za svoj in da se v njem lahko svobodno izražajo. V predavanju bodo obravnavani nekateri od teh prijemov, predstavljene bodo izkušnje mentorjev in izdelki, ki nastajajo v filmskih dokumentarnih kroških ali delavnicah.

Dokumentacija dediščine iz druge perspektive. Staroselski avdiovizualni mediji

Sarah Lunaček

Ko so v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja staroselci prijeli videokamere v svoje roke, so se oblikovale zahteve za ponovni premislek o etnografskem filmu. Nekateri so menili, da ni več potreben (Bill Nichols), drugi so se navdušili nad različnimi pogledi na kulturo (Faye Ginsberg: učinek paralakse), ki jih je nujno upoštevati. Začetke projektov snemanja so največkrat spodbudili antropologi, projekti ali institucije, pri čemer so si prizadevali, da bi bili predvsem v najnujnejšo oporo (Terence Turner pri Kejepih v Braziliji, Vincente Carelli v *Video in the Villages*, David MacDougall in drugi z avstralskimi staroselci). Od Sola Wortha in Johna Adaira in njunega projekta raziskave vizualne komunikacije pri Navahih je antropologe zanimala raba (avdio) vizualnih medijev v različnih kulturah. Pozneje so se ob vizualni produkciji odprli še drugi pomembni vidiki, posebej družbeni in politični konteksti ter učinki vizualnih medijev v skupnosti. Vizualne antropologe so vse bolj zanimali sodelujoči pristopi in skupna antropologija (Sara Pink, Carlos Flores). Obenem so se staroselski mediji osamosvajali in postajali vse raznovrstnejši z lastnimi avtorskimi projekti in televizijami. Kakor je ugotovil že Naško Križnar, tako kot staroselski mediji tudi amatersko filmsko zapisovanje dediščine predstavlja pogled iz druge perspektive.

Zahvala vsem, ki so omogočili izvedbo festivala.

Glavni pokrovitelj

k)u)l)t)u)r)a • • •
republika slovenija
ministrstvo za kulturo
www.kultura.gov.si

Pokrovitelji

SLOVENSKO *etnološko* DRUŠTVO
SLOVENE *ethnological* SOCIETY

Posebni pokrovitelj

Slovenska nacionalna
komisija za UNESCO
Slovenian National
Commission for UNESCO
Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo
United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

CAFFE

COORDINATING
ANTHROPOLOGICAL
FILM FESTIVALS
OF EUROPE